

ПОЛЬСЬКА ПРАКТИКА НАДАННЯ СТРАХОВИХ ГАРАНТІЙ ОПЛАТИ МИТНИХ І ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

Михайло Клапків,

канд. екон. наук,
доцент, завідувач кафедри
страхування Тернопільської академії
народного господарства,

Яцек Лісовський,

канд. екон. наук,
ад'юкт кафедри страхування
Економічної академії в Познані
(Польща)

Важливим завданням фінансової політики кожної держави є повне і своєчасне стягнення митних і податкових платежів, які належить платити учасникам зовнішньоекономічної діяльності в процесі здійснення ними експортно-імпортних операцій. Сьогодні це питання надзвичайно актуальне для всіх країн ринкової економіки, в тому числі й для Польщі. Адже, якщо до 1989 р. зовнішньоекономічну діяльність здійснювало лише близько 150 польських фірм, то тепер, в умовах монополізації зовнішньої торгівлі, нею займається кілька мільйонів господарських суб'єктів. Митний Закон Польщі від 28.12.89 р. дав змогу здійснювати зовнішньоторгові операції кожному суб'єктові у рівних умовах з урахуванням лише тих застережень та обмежень, які встановлені нормами діючого польського права та міжнародними домовленостями¹.

Згідно з чинним законодавством Польщі учасникам зовнішньоекономічних відносин надано право вибору порядку сплати митних і податкових платежів. Тобто вони можуть оплатити ввізне мито та податки не лише в момент ввозу товару на територію Польщі, а й, у випадку неможливості здійснення такої оплати, передати митним органам у заставу майно, вартість якого має бути рівнозначною вартості імпортованих товарів. У разі надання імпортерами необхідного майнового забезпечення для своїх операцій вони отримують можливість продовження терміну розрахунків із митними та податковими органами. У випадку транзитного перевезення (тим-

часового ввезення) товарів через територію країни саме митні платежі, як відомо, відіграють роль гарантії безпеки такого перевезення. Адже ще Уільям Петті вважав, що митні, як і страхові, платежі є гарантією безпечного транспортування товарів через територію країни². Цей механізм широко і вміло використовують тепер у Польщі. На жаль, як відзначають українські спеціалісти, неправомірне застосування державними органами чинного законодавства стосовно оподаткування товарів, що тимчасово ввозяться в Україну з метою їх подальшого реекспорту в незмінному стані, фактично знищило цей вид зовнішньоекономічної діяльності в Україні, чим швидко скористалися насамперед сусіди поляки³.

Митне право передбачає такі **форми майнового забезпечення митних платежів:**

1. *Грошові кошти.*
2. *Валюту, придбану у Національному банку Польщі.*
3. *Чеки готівкові, розрахункові, підтверджені польськими комерційними банками.*
4. *Розрахункові чеки з гарантією оплати у певній квоті.*
5. *Гарантії, надавані польськими банками та страховими закладами, які мають добру фінансову кондицію.*
6. *Трасовані векселі, акцептовані польськими банками, та векселі, поручені польськими банками або страховими закладами з доброю репутацією.*
7. *Бони заощадження або інвестиційні на пред'явника, емітовані польським комер-*

²Петті Уильям. Экономические и статистические работы. – М., 1940. – С. 43.

³Заець В. Ввізне мито – джерело поповнення держбюджету // Фінанси України. – 2000. – № 3. – С. 39.

¹Ustawa z dnia 28 grudnia 1989 r. – Prawo celne // Dziennik Ustaw. – 1994. – № 71. – Poz. 312 (Ст. 3).

ційним банком, який отримав урядову гарантію.

8. Державні облигації, емітовані у формі цінних паперів на пред'явника.

9. Власні векселі, які мають поруку третьої особи, відомої митним органам, інші ніж визначені у п. 6¹.

Представляти гарантії для своїх фінансових зобов'язань перед митними та податковими органами вимушені такі господарські суб'єкти: імпортери; митні агентства, якщо вони уповноважені представляти майнове забезпечення; перевізники або експедитори, які уповноважені суб'єктом, що здійснює імпортерські операції у випадках перевезення товару до іншого митного відділення транзитом, або у зв'язку із переданням справи, або із митного складу (вільної митної зони) з метою вивезення за кордон або ж складування товару на іншому митному складі (у вільній митній зоні); управляючі митними складами у тих випадках, коли вони отримують згоду директора митного відділення на складування товару у своєму митному складі.

Бенефіціаріями гарантії митних та податкових зобов'язань є митні органи.

Предметом гарантії є визначені митними органами фінансові зобов'язання податкового та митного характеру як, наприклад, мито, антидемпінгове мито, спеціальна оплата (пов'язана із охороною інтересів вітчизняних виробників), депозитна оплата (отримувана за зберігання затриманого на митниці товару), оплата послуг, що надаються митними органами (огляд, проведення ревізій та інше), додаткових послуг (дострокова доставка товару на митницю), оплата податків (ПДВ, акцизів), передбачених чинним законодавством для імпортерів.

Згідно із законами Польщі від 08.01.93 р. про податок на товари і послуги та про акцизний податок, від 25.11.93 р. про імпортерський податок на товари, що ввозяться або

надсилаються з-за кордону, від 04.02.94 р. про компенсаційну оплату на деякі сільськогосподарські та продовольчі товари, які ввозяться з-за кордону, та від 28.06.95 р. про засади, умови і порядок встановлення додаткових митних оплат на деякі сільськогосподарські товари, привезені з-за кордону, митні органи зобов'язуються стягувати вище перераховані податки і оплати в порядку, який застосовується при майновому забезпеченні фінансових зобов'язань імпортерів перед митними органами.

Митне право передбачає обов'язкове або добровільне надання матеріального забезпечення фінансових зобов'язань митного та податкового характеру.

Обов'язковість надання матеріального забезпечення фінансових зобов'язань застосовується у разі:

1. Отримання дозволу керівником митної служби на складування товару на митному складі (ст. 37 Митного кодексу Польщі). При цьому виходять з того, що митний склад є господарським суб'єктом, який надає послуги у сфері зберігання імпортованих товарів, які не представлені для митного огляду. Такими складами можуть управляти особи, які отримали дозвіл керівництва Головного управління митної служби на ведення такої діяльності. На митному складі товари можна зберігати, сортувати і складувати. Товари можуть перебувати на складі протягом року, після чого їх ввозять на митну територію або вивозять за кордон. На підставі спеціального дозволу керівника митної служби, на території якого діє митний склад, термін перебування товару на складі може бути продовжено на наступних шість місяців.

2. Ввезення на певний термін визначених товарів (абз. 3 ст. 17 Митного кодексу Польщі). Ця процедура відповідає положенню про те, що товар ввезено в країну тільки на певний час, тобто після деякого часу його буде вивезено назад. Товари, які ввозяться (вивозяться) на таких умовах, є власністю особи, яка його висилає.

3. Надання керівником митної служби дозволу імпортеру на отримання товару після митного огляду, але перед оплатою митних і податкових зборів (абз. 2 ст. 77 Митного кодексу). Безумовно, при прийнят-

¹Розпорядження № 5 Голови Митного Комітету Польщі від 29.05.96 р. у справі встановлення порядку проведення заходів митними органами при прийнятті та поверненні майнового забезпечення митних та податкових зобов'язань, компенсаційних оплат та додаткових митних зборів. - С. 8.

ті такого рішення керівник митного органу повинен спиратися на достовірність особи, якій він збирається висловити таку довіру. Не надається такого дозволу у тих випадках, коли йдеться про алкогольні, тютюнові вироби, електротовари.

Вимога майнового забезпечення фінансових зобов'язань перед митними органами є необов'язковою у таких випадках:

1. Передання справи на розгляд керівникові іншого відділення митної служби (абз. 3 ст. 82 Митного кодексу). Такі дії здійснюються у тих випадках, коли імпортований товар розмитнюють не на кордоні країни, а у глибині її території. Постановою про передання справи визначають вид та кількість товару, митний орган, до якого товар повинен бути довезеним (митниця отримувача), особа, яка зобов'язується довести товар на строк довозення (максимально 14 днів).

2. Транзитне перевезення товару через польську територію (абз. 3 ст. 11 Митного кодексу). Згідно з діючим правом транзит товарів через польську митну зону звільняється від отримання спеціального дозволу, обмежень щодо його кількості та якості, а також від мита. Однак митні органи можуть вимагати в усіх випадках майнового забезпечення операції з перевезення товару. Таке забезпечення вимагається завжди, коли об'єктом транзиту є алкогольні та тютюнові товари.

Процес надання гарантії з боку гаранта передбачає укладення ним двох договорів:

- ♦ із імпортером чи митним складом про надання страхової гарантії;

- ♦ про страхову гарантію з митною службою про виплату належної суми гарантії у випадку недотримання імпортером чи митним складом своїх зобов'язань. З часу підписання такого договору митна служба стає його бенефіціаром.

Гарантія на імпорт товару може надаватися у формі:

одноразовій – гарантує одноразове забезпечення оплати митних і податкових зобов'язань; її застосовують в окремих операціях по факту ввезення на польську митну територію окремих товарів;

оборотній – гарантує оплату митних і податкових зобов'язань у межах відновлю-

вальної гарантійної суми; застосовують у разі здійснення деякої кількості імпортованих операцій протягом строку дії гарантійного договору. Протягом часу дії договору гарантії на митній території може перебувати лише така кількість товару, за якою зобов'язання митного і податкового характеру не перевищують загального ліміту відповідальності страхового закладу.

Одноразові гарантії є, як правило, гарантіями оплати таких зобов'язань, які виникають по індивідуальних видах товарів або ж особливих партіях товару. Гарантії оборотного характеру найчастіше застосовують при виникненні зобов'язань по поставках товарів, які складаються на митних складах. Особливістю цих гарантії є те, що вони пов'язані із постійним товарним оборотом, оскільки на митних складах обов'язок покриття фінансових зобов'язань податкового та митного характеру виникає в момент вивозу товару із складу¹.

Текст страхової гарантії, яка складається на користь польських митних органів, має містити реквізити (назву митного органу, який має право вимоги щодо гарантії; реквізити суб'єкта, якому надана гарантія; обсяг гарантійної суми; строк дії гарантії; строк розрахунку по наданій гарантії).

Зобов'язання гаранта повинно виконуватися у безумовному порядку, без права відмови протягом строку дії гарантії і бути виплаченим за першим побажанням митного органу. Гарантія за своїм змістом не може також позбавляти гаранта можливості вимагати у боржника виконання ним своїх зобов'язань. У протилежному випадку митний орган позбавляється права на отримання ним належних сум, незважаючи на невиконання обов'язку боржником, з причини закінчення строку дії гарантії. Гарант може передбачити можливість виконання свого зобов'язання на користь митного органу після закінчення строку дії гарантії, у чітко визначеному проміжку часу. Очікуючи на такий випадок, митний орган визначає цей проміжок часу у разі складання договору майнового забезпечення.

¹Ambroziak Z. Ubezpieczenie zapłaty należności celnych i podatkowych // Vadecum Przedsiębiorcy i Podatnika. – 1994. – № 4. – С. 36.

Відповідальність страхового закладу починається від дня, зазначеного у страховій гарантії, однак не раніше прийняття гарантії бенефіціаром. Страхова гарантія надається на різні періоди часу. Її тривалість залежить від гарантійної суми, фінансової кондиції боржника та його репутації «в очах» страхового закладу. Поширенішими строками є періоди від трьох місяців до одного року.

Верхня межа відповідальності страхового закладу по гарантіях сягає величини гарантійної суми, зазначеної в договорі. Гарантійна сума повинна дорівнювати:

♦ *обсягові зобов'язань митного та податкового характеру щодо визначених у договорі товарів у разі застосування одноразових гарантій;*

♦ *оціночній максимальній величині зобов'язань митного та податкового характеру за даний період у разі застосування оборотної гарантії.*

Гарантійна сума у випадку застосування оборотної гарантії щоразу зменшуватиметься на величину виплати по гарантійних зобов'язаннях.

Плату за надання гарантії встановлюють окремо, в індивідуальному порядку для кожного суб'єкта, який намагається отримати страхову гарантію, тобто вона залежить передусім від банітету боржника, від ризику, пов'язаного з даною господарською операцією. При цьому до основних обставин, що беруться до уваги, належать такі:

1. Вид митної процедури (наприклад, передача товару на митний склад, передання справи на розгляд до іншого митного органу тощо).

2. Строк дії страхової гарантії (найчастіше гарантії видають на 6 місяців з можливістю автоматичного продовження цього строку на пропозицію боржника).

3. Фінансова кондиція боржника, що визначена на підставі відповідних фінансових документів.

4. Величина гарантійної суми – вища сума, як правило, вимагає вищої плати.

5. Форма матеріального чи фінансового забезпечення гарантії.

Гарантійно-страхові тарифи, які пропонують на польському фінансовому ринку різні страхові заклади, будуються на основі

різних методик і по-різному враховують ступінь кореляції обсягу ризику і величини тарифу. Як приклад можна навести сітку гарантійних тарифів страхового товариства «Енерго-Асекурація» з Радома, %:

№ пор.	Гарантійна сума, (польські злоти)	Строк гарантії у місяцях					
		1	2	3	4	5	6
1	До 10 000	2,0	2,2	2,4	2,6	2,8	3,0
2	10 000–50 000	1,8	2,0	2,2	2,4	2,6	2,8
3	50 001–200 000	1,6	1,8	2,0	2,2	2,4	2,6
4	200 001–500 000	1,4	1,6	1,8	2,0	2,2	2,4

Часто тариф за надання гарантії знижують на тій підставі, що страховий заклад здійснює комплексне обслуговування даного клієнта або ж орієнтується на додаткове страхування іншого виду майна свого клієнта.

Митна служба може відмовитися від реалізації наданої нею гарантії, якщо ще перед закінченням строку гарантії боржник представить переконливі аргументи про можливе виконання ним прийнятих зобов'язань по сплаті мита (наприклад, підтвердження отримання готівки за товари, на які накладено мито). За відсутності підстав на звільнення від наданої гарантії страховий заклад зобов'язаний внести гарантію за мито на імпортований товар на рахунок митного органу протягом семи днів від дати отримання розпорядження про оплату.

Той факт, що 01.07.96 р. Польща визнала Конвенцію про спільне транзитне обслуговування, прийняту 20.05.87 р., зобов'язує господарські суб'єкти, які хочуть поліпшити процедуру відправлення товарів у міжнародному обміні, до майнового забезпечення цих товарів у формі фінансової гарантії або готівки. Гарантами при цьому можуть виступати банки, господарські підприємства та страхові заклади, які отримали повноваження Митного комітету за погодженням міністра фінансів, голови Національного банку та Державного комітету у справах нагляду за страховою діяльністю (PUNU). Перелік юридичних осіб, які отримали право надання гарантій, наведено у спеціальному бюлетені Митного комітету. Таке забезпечення можуть вимагати

ті країни, через територію яких перевозиться транзитом вантаж. Бенефіціаріями цих гарантій виступають митні органи країн – членів Конвенції.

Експортні гарантії можуть надаватися у таких формах:

- окремих;**
- генеральних;**
- квотних.**

Існує практика, згідно з якою польський вихідний пункт (місце, з якого розпочинається процедура спільного оформлення транзитного вантажу) виставляє вимогу до головного зобов'язаного суб'єкта про представлення ним належного забезпечення (гарантії) або хоча б підтвердження надання такої гарантії. Винятком можуть бути ті ситуації, коли вантаж відправляють залізницею або повітряним транспортом. Уповноважені польського вихідного пункту приймають забезпечення у формі готівки або окремої гарантії. У свою чергу уповноважені пункту представлення гарантії приймають такі гарантії у генеральній або квотній формі. Гарантія окремого типу є забезпеченням лише однієї спільної транзитної процедури і є чинною як на території Польщі, так і тих країн – членів Конвенції, через територію яких проходить транспорт і які не виключені гарантом із гарантійного списку. Цей документ зберігається у польському вихідному пункті. Гарантія може бути повернута гарантові після надсилання повідомлення пунктом виходу службі контролю правильності здійснення спільних транзитних процедур (Центральне бюро спільного транзиту у Варшаві) про правильність закінчення транзитної процедури, охопленої даним гарантійним зобов'язанням.

Гарантія генерального типу складає забезпечення багатьох транспортних опера-

цій, які потребують спільної транзитної процедури. Головний зобов'язаний суб'єкт складає у довільному вихідному пункті, який знаходиться на території країн – членів Конвенції, так зване *засвідчення гарантії*. Служба складання гарантії видає головному зобов'язаному суб'єктові таку кількість примірників «засвідчень гарантії», яка дає змогу забезпечити йому проведення усіх транспортних транзитних відправлень, охоплених даною гарантією. Служба контролю правильності реалізації спільних транзитних процедур у випадку застосування «генеральної гарантії» повідомляє про наслідки закінчення даної спільної транзитної процедури польський вихідний пункт та службу складання гарантії.

Гарантія типу договірної квоти (*ryczaltowa*) може стосуватися багатьох транзитних процедур, у ході яких головний зобов'язаний представляє у довільному вихідному пункті, який знаходиться на території країн – членів Конвенції, так званий *гарантійний титул*. Служба складання гарантії з прийняття квотної гарантії дозволяє гарантові виставити на користь вибраних ним головних зобов'язаних будь-яку кількість гарантійних титулів. Загальна гарантійна відповідальність по них не повинна перевищувати квоти у 7 тис. євро (екю) на кожен титул. У тих випадках, коли транспортний (транзитний) ризик оцінюється як підвищений і квота обсягом 7 тис. євро (екю) оцінюється як недостатня, то може бути виставлена більша кількість гарантійних титулів в одному вихідному пункті.

Страхові заклади зобов'язані здійснювати розрахунки із митними органами за наданими гарантіями не пізніше 30 днів після отримання повідомлення про сплату гарантії.